

POVEZANI ZA RAST

zeleni · pametni · učinkoviti

POVEZANI ZA RAST

zeleni · pametni · učinkoviti

4	PREDGOVOR
5	PREHOD V ZELENO GOSPODARSTVO
5	Prehod v zeleno gospodarstvo kot odgovor na razvojne izzive današnje družbe
6	Zeleno gospodarstvo dviga našo konkurenčnost in blaginjo
7	Izkoristimo potencialne, ki jih ima Slovenija
9	Naredimo prehod skupaj
10	RAZVOJNA PODROČJA POTENCIALOV ZA ZELENO, PAMETNO IN UČINKOVITO GOSPODARSTVO
11	1) Trajnostno upravljanje z viri
15	2) Ozelenitev gospodarstva
15	3) Nova zelena delovna mesta
16	4) Zeleni izdelki in storitve
17	5) Zelena proračunska reforma
19	6) Trajnostni urbani razvoj
21	7) Zeleno javno naročanje
22	8) Usposabljanje za zeleno gospodarstvo
22	9) Zelene prakse v kmetijstvu
23	10) Podporne e-aktivnosti
25	KORAKI NAPREJ

Zeleni - pametni - učinkoviti

Danes živimo v času hitre rasti in razvoja, v svetu stalnih sprememb. Živimo v okolju in prostoru, od katerega smo odvisni in na katerega vplivamo z vsem svojim delovanjem. Naši vplivi na okolje in prostor so tako veliki, da so negativne posledice za blaginjo in zdravje ljudi vse bolj velike. Zato moramo poiskati drugačne, bolj trajnostne modele proizvodnje in vzorce potrošnje, ki bi omogočali blaginjo in hkrati konkurenčnost gospodarstva, ne da bi škodovali okolju. Vlada se je odločila, da pripravi okvir za prehod v zeleno gospodarstvo, s katerim želimo spodbuditi tudi vas, da se aktivno vključite v načrtovane procese kot partnerji, investitorji, odgovorni državljani ali inovativni nosilci zelenih znanj in veščin. Skupaj lahko dosežemo prehod v bolj trajnostno bivanje in delovanje zaradi nas samih, naših otrok, okolja in ne nazadnje zaradi našega gospodarstva.

Zavedam se, da je prehod v zeleno gospodarstvo kompleksen proces, vendar je edini pravilen odziv na vrzeli v dosedanjem razvojnem modelu, ki je pripeljal do gospodarske krize. Za njegovo uspešnost bodo ključna dejanja in dobro sodelovanje. Vsak izmed nas – vlada, gospodarstvo, raziskovalni sektor, civilna družba in posamezniki potrošniki - ima pri tem pomembno vlogo.

Naloga države je, da zagotovi pogoje za realizacijo razvojnih pobud in razvoj inovacij, ki koristijo okolju. Ponuditi mora okvir za povezovanje deležnikov, ki bo te spodbude učinkovito podpiral. Prav tako je njena naloga, da izboljša upravljanje virov in politike ravnanja z zemljišči, vodami, odpadki in energijo. Če želimo ohranjati blaginjo in zdravje ljudi ter v prakso vpeljati trajnostni razvoj, je prehod v bolj zeleno gospodarstvo ter krožne modele proizvodnje in rabe nujna pot. A brez sprememb najprej na nas samih ne bo šlo. Nove gospodarske zahteve in širša okoljska odgovornost namreč terjajo spremembo navad in potrošniških vzorcev. Da jih lahko spremenimo, moramo osvojiti določena znanja in nekatere nove veščine. Za uresničitev zadanih ciljev Okvirnega programa za prehod v zeleno gospodarstvo, ki ga je Vlada Republike Slovenije sprejela konec oktobra 2015 kot dolgoročno razvojno usmeritev, potrebujemo jasne ambicije, drzno vizijo, odgovorne posameznike in organizacije ter učinkovite in dolgoročne rešitve.

Spoštovani, da bi se izognili scenarijem, ki si jih ne želimo, kot so vse dražji ali celo ogroženi proizvodni procesi in s tem slovo od zelene konkurenčnosti domačega gospodarstva, vse slabša preskrba z vodo in energijo, zmanjšana socialna varnost in ogroženo zdravje ljudi, moramo torej narediti odločen korak naprej. Zmagovita pot, da razvijemo lastno odpornost na težavne izzive sedanjosti, je pravzaprav lahko preprosta: bodimo zeleni, bodimo pametni in bodimo učinkoviti.

Dr. Miro Cerar,
Predsednik Vlade Republike Slovenije

Zmagovita pot, da razvijemo lastno odpornost na težavne izzive sedanjosti, je pravzaprav lahko preprosta: bodimo zeleni, bodimo pametni in bodimo učinkoviti.

Prehod v zeleno gospodarstvo

Razlogi za prehod v zeleno gospodarstvo, kot so rast prebivalstva, vse slabše stanje okolja, v katerem živimo, ter občutnejše pomanjkanje naravnih virov, so že nekaj časa prepoznani tako na evropski kot svetovni ravni. Tudi Slovenija mora narediti korak v to smer, če želi imeti konkurenčno gospodarstvo ter dvigniti kakovost življenjskega okolja in blaginjo ljudi. Gre za proces, v katerem lahko vsak, ki želi, najde svoje mesto priložnosti v korist vseh, kot to povzema naslov naše publikacije »Povezani za rast«. Okvirni program za prehod v zeleno gospodarstvo z Akcijskim načrtom za leti 2015 in 2016 (www.vlada.si/zeleno) je dokument, s katerim Vlada Republike Slovenije začne strukturiran in sistematičen proces povezovanja znanj ter uresničevanje dogovora, da je zeleno gospodarstvo naša dolgoročna strateška usmeritev. Ta usmeritev namreč sledi strateškemu dokumentu mednarodnih in evropskih organizacij, usmeritvam Evropske unije ter hkrati odgovarja na globalne in nacionalne izzive.

Pripravljen okvir predstavlja podlago za vzpostavitev trajnega dialoga oz. partnerstva za zeleno rast v Sloveniji. Na nekaterih področjih določene tovrstne aktivnosti že potekajo, vendar so med seboj premalo povezane in pogosto nimajo takšnega učinka, kot bi ga lahko dosegle z drugačno, bolj celostno zeleno nadgradnjo. V času priprave in sprejemanja dokumenta je bilo naše vodilo skozi posvet »Skupaj v zeleno gospodarstvo« vključiti čim več deležnikov. V času javne razprave smo prejeli številne predloge in dopolnitve, za katere smo vam še posebej hvaležni. Veliko predlogov smo tudi upoštevali in z vašimi dopolnitvami oplemenitili vsebino dokumenta, ki ga predstavljamo v nadaljevanju.

PREHOD V ZELENO GOSPODARSTVO KOT ODGOVOR NA RAZVOJNE IZZIVE DANAŠNJE DRUŽBE

Zeleno gospodarstvo predstavlja odgovor na vse večje izzive in zahteve današnjega časa, kot so hitro in učinkovito prilagajanje na vedno hitrejšo spremembo: tako družbene, ekonomske, podnebne in druge; omejitve naravnih virov, zagotavljanje ohranjanja in krepitev količine in kakovosti naravnih virov ob istočasnem zagotavljanju razvojnih možnosti, izzivi z vidika zdravja ljudi, preprečevanje energetske revščine in druge. Zato želimo s sprejetim Okvirnim programom za prehod v zeleno gospodarstvo (v nadaljevanju OPZG) čim hitreje aktivno podpreti ta proces ter učinkoviteje povezati ukrepe in dejavnosti sektorskih politik. Vse to z jasnimi cilji: zagotoviti učinkovitejšo rabo virov in materialov (s trajnostno proizvodnjo in potrošnjo), ustvariti kakovostnejše delovno in bivalno okolje (vključno z varovanjem narave) ter krepiti družbeno blaginjo, ob sočasnem zagotavljanju podpornega okolja za zelen, integralen in trajnosten način delovanja v vseh segmentih družbe. Ker pa ne želimo, da program obleži na mizah in v predalih, vam predstavljamo okvir za aktiven proces prehoda v zeleno gospodarstvo, ki je hkrati fleksibilen in ponuja dialog z vsemi ključnimi deležniki v Sloveniji. Hkrati predstavlja podlago za vzpostavitev nove oblike partnerstva in s tem ustvarja tudi podlago za povezovanje ukrepov ter aktivnosti za doseganje novih sinergijskih učinkov. V njem boste našli številne aktivnosti, ki so že v teku, ali pa jih bomo začeli izvajati v naslednjih mesecih, njihova nadgradnja preko procesa vključevanja vseh deležnikov pa bo plod uspešnega izvajanja tega procesa.

ZELENO GOSPODARSTVO DVIGA NAŠO KONKURENČNOST IN BLAGINJO

Cilji prehoda v zeleno gospodarstvo so dvig konkurenčnosti gospodarstva, izdelki in storitve z dodano vrednostjo, povečanje samooskrbe z energijo, učinkovito upravljanje z naravnimi viri, skrb za kakovostno bivalno in delovno okolje, razvoj in trženje lokalnega znanja in nova zelena delovna mesta.

Drugačen sistem proizvodnje in potrošnje bo poleg okoljskih koristi pozitivno vplival na konkurenčnost slovenskega gospodarstva in bo zmanjšal okoljska tveganja, ki negativno vplivajo na kakovost življenja in blaginjo ljudi. Prehod v zeleno gospodarstvo namreč zmanjšuje porabo surovin in energije, poceni proizvodnjo in zmanjša energetska odvisnost, kar poleg manjše porabe tudi znižuje ceno energentov.

Zavedati se moramo, da trenutno veljata za Slovenijo in njen gospodarski sistem relativno nizka konkurenčnost oz. nizka dodana vrednost na zaposlenega ter razmeroma nizka snovna produktivnost. Kljub številnim posameznim uspešnim podjetjem smo na tem področju na nacionalni ravni pod povprečjem EU. Poleg tega je Slovenija zelo odvisna od uvoza surovin in energentov, kar predstavlja dodaten pritisk z vidika naraščajočega trenda rasti njihovih cen. V primerjavi s povprečjem EU so naša podjetja tudi za približno polovico manj dejavna na področju izboljševanja učinkovite rabe surovin.

Prehod v zeleno gospodarstvo, ob zmanjševanju pritiskov na okolje, hkrati pomeni priložnost za iskanje in oblikovanje novih rešitev izdelkov, procesov, načinov uporabe, poslovnih modelov, upravljanja in odnosov med deležniki. Ključen poudarek razvoja zelenega gospodarstva je prehajanje iz linearnega v krožno gospodarstvo. Politični okvir na ravni EU že ponuja usmeritve, ki bi EU pomagale najti odgovore na omenjene globalne izzive, vsaka država pa mora najti svoj način in prispevek. Takšen prehod je dolgotrajen proces, ki zahteva dolgoročne spremembe tudi v upravljanju, pripravi in izvajanju politik ter v osveščanju, izobraževanju in usposabljanju tako v javni upravi kot tudi v podjetjih in vedenju vsakega posameznika.

PODATKI V OKVIRU EU¹ KAŽEJO, DA EVROPSKI GOSPODARSKI SISTEMI OSTAJAJO SNOVNO INTENZIVNI IN DA BI PONOVRNA GOSPODARSKA RAST LAHKO ZAVRLA NAPREDEK NA TEM PODROČJU. ODPADKI, PROMET, TOPLOGREDNI PLINI IN TUDI VPLIVI NARAŠČAJOČIH POTREB PO TRANSPORTU LAHKO ŽE V KRATKEM POVZROČIJO VELIK PRITISK NA OKOLJE IN ZDRAVJE LJUDI. KLJUB IZBOLJŠANJU NEKATERIH POLITIK JE SPREMEMBA V DRŽAVAH ČLANICAH PREPOČASNA IN NI VERJETNO, DA BO BREZ DODATNIH NAPOROV MOGOČE ZAGOTOVITI ZDRAVO IN KONKURENČNO BIVALNO TER DELOVNO OKOLJE. VEDNO VEČ DRŽAV PREHAJA V DRUGAČEN SISTEM PROIZVODNJE IN POTROŠNJE TER S TEM ZMANJŠUJE OKOLJSKA TVEGANJA. TO HKRATI PRINAŠA GOSPODARSKE KORISTI Z ZMANJŠANJEM STROŠKOV, POVEZANIH Z RABO ENERGIJE TER USMERJANJEM RABE VIROV IN MATERIALOV V KROŽNE TOKOVE IN S TEM OHRANJANJEM NJIHOVE VREDNOSTI TER ZMANJŠEVANJEM ODVISNOSTI OD UVOZA.

¹ Vir: Poročilo Evropske agencije za okolje, 2015 (<http://www.eea.europa.eu/soer-2015/synthesis/report/4-resourceefficiency>).

IZKORISTIMO POTENCIALE, KI JIH IMA SLOVENIJA

Slovenija s svojo lego na ožini med Alpami in najsevernejšim zalivom Sredozemskega morja predstavlja enega najpomembnejših evropskih prehodov iz jugozahodne Evrope proti vzhodu. Zaznamuje jo tudi velika krajinska raznolikost, kar je posledica stikanja različnih klimatskih in geomorfoloških značilnosti alpskega, mediteranskega in panonskega sveta ter različnih kulturnih vplivov v preteklosti. Slovenija leži na stičišču dveh mednarodnih prometnih koridorjev, pristanišče v Kopru pa je zaradi svoje geostrateške lege pomembno državno in mednarodno tovarno prometno vozlišče in morsko pristanišče. Med naravnimi danostmi so najpomembnejše njena gozdnatost, vodnatost in ohranjenost vodotokov, kraške značilnosti in kraški pojavi ter biotska raznovrstnost in krajinska pestrost.

Slovenija je izredno bogata z vodo. Je ena najmanjših držav v Evropi, a je glede vodnih virov med najbogatejšimi; ima tudi visoko kakovost površinskih voda, ki se ohranja in izboljšuje. Gozdovi, ki pokrivajo 60 % vse površine, so pomemben naravni vir. Slovenija pa ima tudi veliko ohranjenih naravnih območij (naravni in krajinski parki) ter geotermalnih vrelcev, kjer razvija različne oblike turizma. To omogoča veliko prednosti za prehod na obnovljive vire energije, razvoj zelenih storitev in delovnih mest ter rešitve za učinkovito rabo virov. Mnoga slovenska podjetja so že razvila tudi nove rešitve svojih proizvodnih procesov in s tem postala primeri dobrih praks zelenih podjetij ali prehoda proti krožnim modelom proizvodnje. Imamo veliko znanja in številne visoko razvite rešitve na področju tehnologij (energetsko učinkovite gradnje, hlajenja in gretja, materiale in številne druge tehnologije), inovacije na področju predelave odpadkov v ciljne uporabe (izolacijski materiali), inovacije na področju pametnih storitev, razvijamo visoko dostopnost do digitalnih podatkov, do e-storitev in druge. Te prednosti želimo še naprej razvijati tako v smeri trženja znanja in inovacij kot v smeri nadgrajevanja tehnologij, procesov, digitalnih rešitev in storitev. Slovenija je zato začrtala dolgoročen razvoj v smeri zelenega gospodarstva, s ciljem upoštevanja racionalne rabe naravnih virov, z večanjem energetske učinkovitosti in učinkovitosti procesov ter prehajanjem iz linearnih v krožne modele gospodarstva. Na tem želi Slovenija graditi svojo konkurenčnost, saj ima(mo)/prepoznavamo tu tudi največje potenciale.

Kako najbolje izkoristiti priložnosti, ki jih prinaša ozelenitev gospodarstva, ter kakšni so izzivi in pogoji za »bolj zeleno« ravnanje podjetij in obnašanje potrošnikov, bodo stalna vprašanja pri oblikovanju in povezovanju nadaljnjih ukrepov. Pri tem je pomembno predvideti potrebe in spodbujati razvoj znanja in spretnosti po področjih, zato da se omogoči prilagoditev na spremembe. Zagotoviti je treba mobilizacijo kapitala in tehnologij v podporo ozelenitvi gospodarstva in pri tem upoštevati prednosti in naravne danosti Slovenije in njenih prebivalcev. Za to je potrebna sinergija slovenskih znanj ob hkratnem razvoju novih ter učenje iz obstoječih izkušenj.

V Sloveniji imamo številne dobre prakse, ki kljub temu, da je delež slovenskih podjetij na globalnem trgu okoljskih tehnologij še izjemno majhen, kažejo, da je mogoče delati drugače. Ti primeri dobrih praks so lahko za vzor tako oblikovalcem politik kot drugim podjetjem in državljanom.

DOBRE PRAKSE V SLOVENIJI

Številni primeri dobrih praks v Sloveniji so se razvili ob ustrezni kombinaciji razvoja, učenja, izkušenj in inovacij. Gre za podjetja in organizacije, ki so kljub pomanjkanju krovnih prizadevanj, posameznih znanj in podpore sama prepoznala, kako pomembno in hkrati potrebno je ustvarjati nova zelena delovna mesta, poslovati z zeleno odgovornostjo ter ljudem ponuditi zelene izdelke oz. storitve. Pri tem so bila uspešna na vseh nivojih. Njihove izkušnje, njihova znanja, njihove zgodbe so v marsičem za vse nas neprecenljive.²

² Primere dobrih praks si lahko ogledate na spletni točki (www.vlada.si/zeleno), kjer se bodo stalno dopolnjevali, saj so namenjeni predvsem izmenjavi izkušenj in znanj.

Da pa bi na tem področju storili tudi splošen preboj, je nujno izboljšati sistemski pristop k spodbujanju eko-inovacij in zelenih rešitev. Obstoječi primeri dobrih praks so nepogrešljivi pri iskanju rešitev in oblikovanju ukrepov za konkretne potrebe.

Naloga države pri tem je vzpostavljati ustrezne pogoje in usmeritve za trajnostno ter vzdržno rast in razvoj. Ključno je povezati deležnike na različnih ravneh izvajanja in upravljanja ter vključiti vse zainteresirane skupine, z namenom povezovanja različnih znanj in izkušenj, spodbujanja skupnega razumevanja izzivov, iskanja ustreznih rešitev ter razvijanja novih pristopov, storitev in produktov.

PARTNERSTVO IN DIALOG STA ZELENA NIT OPZG

POSEBNA POZORNOST BO NAMENJENA DOSEGANJU ŠIRŠEGA DRUŽBENEGA KONSENZA IN AKTIVNEJŠI VLOGI VSEH V PROCESU PREHODA V ZELENO GOSPODARSTVO. ZATO JE VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE 29. OKTOBRA 2015 SPREJELA OKVIRNI PROGRAM ZA PREHOD V ZELENO GOSPODARSTVO (OPZG). BISTVENO ZANJ JE PRAV DOBRO SODELOVANJE VSEH DELEŽNIKOV, ZATO ZELENA NIT IZVAJANJA OPZG TEMELJI NA VZPOSTAVITVI STRUKTURIRANEGA DIALOGA OZ. PARTNERSTVA VSEH DELEŽNIKOV.

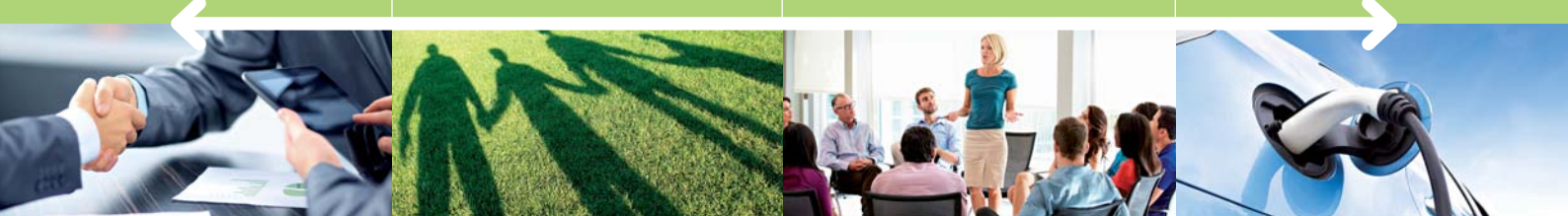
Partnerstvo za zeleno gospodarstvo

POVEZATI POLITIKE,
USMERITI UKREPE
V ZELENO (skupne rešitve
za zeleno rast)

STRUKTURIRAN DIALOG
(povezovanje rešitev,
vzpostavljane partnerstev,
ozaveščanje javnosti)

IZOBRAŽEVANJE
IN USPOSABLJANJE
(dvig kompetenc)

PRIMERI DOBRIH PRAKS
(preverjanje rešitev,
krepitev povezovanja)

Koncept izvajanja okvirnega programa za prehod v zeleno gospodarstvo, vir: MOP, 2015.

NAREDIMO PREHOD SKUPAJ

Številni strateški in izvedbeni dokumenti, ki ponujajo celostne rešitve ter pristope, kako preiti na pot zelenega gospodarstva, so že na voljo. Prav tako v Sloveniji številni akterji – državni resorji, posamezniki, podjetja ter organizacije – že izvajajo aktivnosti, ki prispevajo k zelenemu gospodarstvu in jih je treba na tem področju v prihodnje še odločneje podpreti in spodbujati. Za prehod na drugačne načine proizvodnje in potrošnje pa bo potrebna sprememba miselnosti in prenova organizacije ter načina našega delovanja na vseh področjih.

Veliko potenciala za bolj učinkovito delovanje in doseganje zastavljenih ciljev prehoda v zeleno gospodarstvo je v poglobljenem sodelovanju med resorji in deležniki, usklajevanju ukrepov politik ter krepitvi sodelovanja vseh deležnikov v celotni družbi. Pomembno pri tem je, da se povežejo vse strukture upravljanja, in sicer »vertikalno« – od nacionalne do lokalne, od oblikovanja politik in ukrepov do izvajanja, kot tudi »horizontalno« – med posameznimi sektorji ter hkrati s panogami in strokami za razvijanje inovativnih rešitev. Poleg ravni upravljanja imajo ključno vlogo tudi drugi deležniki, kot so gospodarstvo, sindikati, strokovnjaki in univerze, neprofitne in nevladne institucije ter širša javnost.

Podpora razvoju in izvajanju politik je mogoča le ob zagotovljenem mreženju ter skupnem iskanju rešitev. Pomembno in aktivno vlogo pri tem bodo morali imeti mladi, saj bo prihodnji razvoj imel največji vpliv prav nanje. Hkrati pa so prav oni tisti, ki predstavljajo neizmeren potencial za nove ideje ter gonilno silo pri udejanjanju teh strukturnih sprememb.

Ukrepi za zagotavljanje kontinuiranega procesa za prehod v zeleno gospodarstvo

VZPOSTAVITEV PARTNERSTVA ZA ZELENO GOSPODARSTVO

Aktiven, strukturiran in stalen dialog s ključnimi deležniki je bistven za izvajanje okvirnega programa in iskanje novih rešitev. V procesu Partnerstva za zeleno gospodarstvo, v katerem bodo zastopani poleg predstavnikov Vlade Republike Slovenije še ostali deležniki, predvsem predstavniki gospodarstva, regionalne in lokalne ravni, nevladnih organizacij ter drugi, bo ključen dialog. Proces bo potekal ob uporabi informacijskih orodij, v obliki posvetov in delavnic ter cikličnih srečanj z namenom spremljanja izvajanja zastavljenih ukrepov in doseganja ciljev, izmenjave mnenj in iskanja novih rešitev.

KOORDINACIJA ZELENIH POLITIK IN USKLAJEVANJE AKTIVNOSTI DRŽAVNIH RESORJEV

Ključno za uspeh prehoda v zeleno gospodarstvo bo povezovanje obstoječih politik in aktivnosti ter njihova nadgradnja. Za koordinacijo in usklajevanje aktivnosti državnih resorjev bo skrbela Medresorska delovna skupina državnih sekretarjev, ki jo koordinira ministrstvo za okolje in prostor.

VZPOSTAVITEV PLATFORME S SPODBUJANJEM IN PODPORO PRIMEROM DOBRIH PRAKS

V Sloveniji obstajajo številni primeri dobrih praks, ki lahko služijo za pretok znanja in povezovanje deležnikov. Informacije o obstoječih primerih dobrih praks, ki se bodo med procesom dopolnjevale, bodo dostopne na spletnem portalu. Spletni portal bo služil kot skupna vstopna točka za deležnike in bo omogočala izmenjavo idej in znanja, spodbujal učenje iz primerov dobrih praks ter omogočal pretok informacij o zainteresiranih partnerjih, dostopnosti sredstev, ki bodo na voljo za financiranje projektov, povezanih s prehodom v zeleno gospodarstvo, in predlogih projektov vseh zainteresiranih deležnikov.

OZAVEŠČANJE IN PROMOCIJA ZELENEGA GOSPODARSTVA

Zeleno gospodarstvo je javnosti predstavljeno preko posebnih publikacij ter organiziranih dogodkov, posvetov in delavnic. Spletna točka Prehod v zeleno gospodarstvo (www.vlada.si/zeleno) služi za transparentno in ažurno informiranje o delu Partnerstva za prehod v zeleno gospodarstvo, informiranje o dogodkih, gradivih in povezavah ter za dvosmerno komunikacijo o predlogih in primerih dobrih praks. Prav tako bo preko spletne točke možno spremljanje izvajanja ukrepov akcijskega načrta in doseganja ciljev OPZG.

RAZVOJNA PODROČJA POTENCIALOV ZA ZELENO, PAMETNO IN UČINKOVITO GOSPODARSTVO

Za uresničitev zadanih ciljev OPZG potrebujemo znanje, kako usmeriti prizadevanja in rešitve v prava vsebinska oziroma razvojna področja. Naša prizadevanja bodo proaktivna v smeri, kako prepoznati prave aktivnosti, kako povezano spremljati njihovo izvajanje ter, kot nadgradnjo, kako poiskati medsebojne sinergije in zagotoviti možnost za ustvarjanje dodane vrednosti. Zato smo v dosedanjem procesu prepoznali deset ključnih sklopov za prehod v zeleno gospodarstvo, ki vam jih podrobneje predstavljamo v nadaljevanju.

1) Trajnostno upravljanje z viri

Trajnostna in učinkovita raba naravnih virov je eden od ključnih vidikov povečevanja gospodarske učinkovitosti kot tudi varovanja okolja, ki sta neločljivo povezana in ne nasprotujoča si elementa produktivnosti. Ohranjanje ekosistemov in biotske raznovrstnosti je ena izmed bistvenih nalog ohranjanja narave. Dobrine in storitve, ki jih zagotavljajo ekosistemi (hrana, voda, les, čiščenje zraka, nastajanje prsti, opraševanje in drugi), niso nekaj večnega, neuničljivega in neomejenega. Človek s svojimi dejavnostmi pogosto negativno vpliva na stopnjo biotske raznovrstnosti in spreminja sposobnosti zdravih ekosistemov; lahko pa s prilagojenim in pametnim načinom delovanja zmanjša negativen vpliv ali celo poveča vrednost naravnih virov. Zato bo v naslednjih letih treba dati še večji poudarek na naslednja področja:

ODPADKI KOT VIR

V svetu, kjer ustvarjamo ogromne količine odpadkov, imamo izziv, kako po eni strani ustvariti manj odpadkov in kako nastale odpadke uporabiti kot vir oz. surovino za nadaljnjo proizvodnjo. Po drugi strani pa tudi, kako spremeniti proizvodne koncepte in že pri snovanju proizvodov in storitev predvideti ustvarjanje odpadkov ter zasledovati koncept krožnega gospodarstva. Pri slednjem ima osrednjo vlogo tudi osveščanje potrošnikov in spreminjanje njihovih navad. Prav ljudje v vlogi potrošnikov smo lahko ena od gonilnih sil zelenih sprememb, ki lahko s svojim načinom življenja in obnašanjem pomembno prispevamo k drugačni rabi in ohranjanju naravnih virov ter smotrno omejimo nastajanje odpadkov.

Prvi cilj vsake politike odpadkov mora biti zmanjšanje škodljivih vplivov nastajanja odpadkov s spodbujanjem uporabe hierarhije ravnanja z odpadki. Ta kot prednostni vrstni red določa: preprečevanje nastajanja odpadkov, pripravo za ponovno uporabo, recikliranje, drugo predelavo in odstranjevanje odpadkov kot najmanj zaželen način ravnanja z odpadki.

V letu 2013 je v EU skupaj nastalo približno 2,5 milijarde ton odpadkov, od tega 1,6 milijarde ton odpadkov ni bilo ponovno uporabljenih ali recikliranih in so zato za evropsko gospodarstvo izgubljeni. Ocenjuje se, da bi bilo mogoče reciklirati dodatnih 600 milijonov ton odpadkov. V RS je v istem letu nastalo 4,6 milijona ton odpadkov, kar pomeni 2,3 tone odpadkov na prebivalca, od tega 414 kilogramov komunalnih odpadkov na prebivalca. Od leta 2009 do 2014 se je delež ločeno zbranih komunalnih odpadkov povečal z 29 na 65 %. V letu 2014 smo v RS skupaj z energetske izrabo odpadkov reciklirali 53 % vseh odpadkov.

PROSTOR KOT POTENCIAL

Velik potencial za razvoj naselij predstavljajo že pozidana, vendar opuščena ali v premajhni meri uporabljena zemljišča. Zemljišča, na katerih je bila opuščena raba objektov in naprav, ali pa so ti objekti deloma opuščeni ter v različnih fazah propadanja, pojmujejo kot degradirana urbana območja. Ta zemljišča velikokrat veljajo za breme, pogosto so okoljsko degradirana ali kazijo podobo naselja, vendar so velik razvojni potencial, saj so običajno zaokrožena ter opremljena z osnovno gospodarsko javno infrastrukturo. Velikokrat so v bližini mestnih središč, kot so na primer degradirana industrijska in podobna območja, območja vojašnic, in so tudi prometno dobro dostopna.

Mesta in druga naselja lahko razvijajo svoje potenciale z boljšim upravljanjem zemljišč in s tem preprečujejo širitve na nove kmetijske ali zelene površine. Aktivnejše povezovanje med urbanimi –

podeželskimi območji pa omogoča tudi bolj ustrezno varovanje potencialov za proizvodnjo hrane v zaledju mest in hkrati sprostitve urbanih razvojnih potencialov tam, kjer je to bolj trajnostna rešitev. V Sloveniji prevladujejo mala in srednje velika mesta, ki se lahko relativno hitro prilagajajo in kakovostno rešujejo prostorske izzive ter ustvarjajo nove razvojne priložnosti. To jim omogoča relativno dobra opremljenost s storitvami, pomanjkanje kritične mase pa se lahko bolje rešuje v sodelovanju z drugimi urbanih središči v funkcionalnih urbanih območjih. Skupaj z deležniki na regionalni ravni je možno dosegati sinergije med različnimi vidiki razvoja in optimalno izrabo prostorskih potencialov. Eden od pomembnih vidikov konkurenčnosti je tudi zagotavljanje ustreznega obsega in kakovosti storitev za prebivalstvo in gospodarstvo v funkcionalnem območju posameznih urbanih središč.

Stavbna zemljišča so premoženje države in prebivalstva, hkrati pa predstavljajo enega ključnih razvojnih potencialov. Po skupni površini stavbnih zemljišč izstopajo mestne občine oz. občine, v katerih so večja mestna naselja, medtem ko je v manjših občinah ter v občinah v goratih območjih zalog stavbnih zemljišč razumljivo manj. Potencial v mestih predstavljajo nepozidana stavbna zemljišča, kot tudi degradirana urbana zemljišča, ki so preslabo izkoriščena.

Degradirana urbana območja so priložnost za razvoj, saj so po namenski rabi prostora ta zemljišča najpogostejše uvrščena med stavbna zemljišča. V Sloveniji je po prvih ocenah okoli 900 hektarjev degradiranih zemljišč (ocena ne vključuje stanovanjskih območij).³ Večina degradiranih območij, to je 380 hektarjev oziroma 44 % v nalogi zajetih površin, sodi med območja namenjena proizvodnji, medtem ko je 76 hektarjev oziroma 9 % teh območij namenjenih centralnim dejavnostim.⁴

³ Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, *Evidenca degradiranih površin, 2011*, MOP, *Informativni zbirni sloj namenske rabe prostora, 2015*;
⁴ Poročilo o prostorskem razvoju 2015, http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/prostorski_razvoj/proocilo_o_prostorskem_razvoju.pdf.

VODE

Slovenija je izredno bogata z vodnimi viri. Voda je tako s strateškega vidika kot tudi z vidika kakovosti naše prihodnosti in razvoja zagotovo naše največje naravno bogastvo in potencial. Povezano upravljanje z vodami pomeni velik izziv in priložnost tako za državo, lokalne skupnosti, kot domače in tuje investitorje ter podjetja. Iskanje sinergij izrabe vode na področju gospodarstva, turizma, energetike in kmetijstva finančno podpira tudi EU.

Področje upravljanja z vodami v širšem smislu predstavlja številne razvojne priložnosti za razvoj novih zelenih delovnih mest v prihodnje tako na področjih bolj trajnostne rabe vode (npr. zdraviliški turizem) kot tudi varstva (razvoj raznih oblik turizma na podlagi ohranjanja raznih oblik naravnih vodnih pojavov) in urejanja voda (preprečevanje škod na gospodarstvu in premoženju ljudi v prihodnje).

Vlaganja v vodni sektor predstavljajo visoko priložnost z vidika številnih multiplikativnih učinkov na razne panoge gospodarstva, kot so razvoj raznih modernih oblik turističnih dejavnosti v naravi in na prostem (rafting ali organizirani ogledi ob starih in obnovljenih vodnogospodarskih objektih, kot so razne stopnje in pragovi) ali obnovitev bolj tradicionalnih oblik, kot je splavarjenje.

ZAVAROVANA NARAVNA OBMOČJA

V Sloveniji je dobro ohranjena narava ne le vrednota, temveč ključen potencial za razvoj zelenega gospodarstva, zlasti za trajnostni turizem, pridelavo zdrave hrane, zagotavljanje kakovostne pitne

vode, varstvo pred poplavami, shranjevanje ogljika v naravnih ekosistemih. Omrežje Natura 2000, ki v Sloveniji pokriva kar 38 % ozemlja, predstavlja poseben izziv, kako ohranjati evropsko pomembne vrste in njihova življenjska okolja ob sočasnem spodbujanju razvoja zelenega gospodarstva. V Sloveniji imamo na 13 % ozemlja zavarovana območja, ki se večinoma prekrivajo z omrežjem Natura 2000 in so namenjena prav ohranjanju narave ter spodbujanju lokalnega trajnostnega razvoja. Tako v zavarovanih območjih spodbujamo blagovne znamke za naravi prijazne kmetijske pridelke, spodbujamo podjetništvo, zlasti turizem in tradicionalne obrti ter iskanje sinergij z varstvom kulturne dediščine.

V Sloveniji je dobro ohranjena narava, sodeč po anketi med tujimi gosti, najvišje ocenjen element za turistični obisk in tako predstavlja pomemben potencial za turizem (Statistični urad RS, 2012). Z aktivnim ohranjanjem narave, poleg neposrednih zaposlitev, ustvarjamo priložnosti za posredne zaposlitve, ki jih je na podlagi domačih in tujih raziskav od 7- do 12-krat več kot neposrednih zaposlitev. Koristi iz omrežja Natura 2000 so na evropski ravni ocenjene na 200 do 300 milijard evrov letno (EC The State of Nature in the EU, 2015).

GOZDOVI

Gozdovi, ki pokrivajo okoli 60 odstotkov Slovenije, so obnovljiva naravna dobrina z večnamensko vlogo. Gozd ne predstavlja zgolj vira lesnega bogastva, ampak tudi bistveno prispeva k biotski raznovrstnosti in ohranjanju naravnih vrednot, ki so osnova za ekološko ravnotežje v naravi, prispeva k ohranjanju dobrega stanja voda in naravne dediščine. Kot surovina je les neizkoriščen potencial za razvoj številnih gospodarskih področij v Sloveniji.

V okviru Programa razvoja podeželja 2014–2020 je predvideno sofinanciranje naložb v gozdarske in lesne tehnologije. Namen teh naložb je predvsem intenziviranje gospodarjenja z gozdom, še posebej v zasebni lasti, povečanje sečnje na raven, kot jo določajo načrti za gospodarjenje z gozdovi, profesionalizacija dela v gozdu in zmanjšanje delovnih nesreč ter uvajanje učinkovite in okoljsko sprejemljive tehnologije za posek in spravilo lesa. Ukrep je namenjen pravnim in fizičnim osebam, njihovim združenjem, agrarnim in pašnim skupnostim ter mikro, malim in srednjim gozdarskim podjetjem.

LES

V Sloveniji les predstavlja strateško surovino, zato bi moral biti ta potencial, kot obnovljiv in eden redkih bogatih virov v Sloveniji, bolje izkoriščen. Ključno je ponovno povezati in spodbuditi gozdno lesno verigo v Sloveniji, intenzivirati gospodarjenje z gozdovi, omogočiti oživitev in razvoj predelave lesa v izdelke s čim višjo dodano vrednostjo in energetske porabe lesnih ostankov. Prav v lesnopredelovalni dejavnosti se ponujajo nova zelena delovna mesta.

V okviru Programa razvoja podeželja 2014–2020 se mikro in malim podjetjem sofinancira naložbe v predindustrijsko predelavo lesa (žage, sekalniki, cepilniki itd.). Z izvajanjem tega ukrepa se bodo vzpostavili novi obrati predindustrijske predelave lesa, modernizirala se bo oprema obstoječih žagarskih objektov, posledično pa bodo nastala tudi nova delovna mesta. Poleg tega se fizičnim osebam, ki imajo registrirano dopolnilno dejavnost na kmetiji, mikro in malim podjetjem, sofinancira tudi naložbe v vzpostavitev in razvoj nekmetijskih dejavnosti, med drugim tudi v drugo stopnjo predelave lesa. Z izvajanjem tega ukrepa se bo pospešil gospodarski zagon na podeželju. Iz sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj bo slovenskim lesnopredelovalnim podjetjem omogočen dostop do finančnih sredstev za razvoj in inovacije ter za potrebe širitve in posodobitve proizvodnih zmogljivosti.

OZELENITEV DELOVNIH MEST IN DODANA VREDNOST

Eden od pomembnih potencialov Slovenije pri prehodu v zeleno gospodarstvo je ustvarjanje zelenih delovnih mest (na primer v trajnostnih lokalnih oskrbnih in gozdno-lesnih verigah). Za trg dela je zaradi potrebnih novih znanj in spretnosti to lahko izziv, hkrati pa tudi priložnost. Prehod bo prinesel veliko sprememb znotraj celotnega gospodarstva in številnih sektorjev, ki bodo ustvarjala dodatna delovna mesta. Ocene kažejo⁵ na potencial skoraj 250.000 zelenih delovnih mest v Sloveniji do leta 2020 v prednostnih področjih ekološkega kmetijstva, učinkovite

rabe naravnih virov, gozdno-lesni verigi, proizvodnji energije iz obnovljivih virov, povečanju energetske učinkovitosti, trajnostnemu turizmu in socialnemu podjetništvu. Taka zelena delovna mesta nudijo učinkovito sinergijo med trajnostnim izkoriščanjem naravnih virov in gospodarskim razvojem, s fokusom na inovativnih in okoljsko sprejemljivih praksah, ki generirajo izdelke z višjo dodano vrednostjo.

⁵ Analiza, ki jo je 2014 pripravila Slovenska fundacija za trajnostni razvoj Umanotera

2) Ozelenitev gospodarstva

Za dolgoročen razvoj države in gospodarstva so nujna vlaganja v raziskave, razvoj in inovacije. Z vidika zelene rasti oziroma prehoda v nizkoogljično gospodarstvo so še posebej pomembne t. i. ekoinovacije. Premik v zeleno gospodarstvo in iz linearnega v krožno gospodarstvo predstavlja velik izziv za slovenska podjetja in hkrati priložnost za tuje investitorje. Za podporo temu prehodu je pomembno zagotoviti tudi normativne in finančne pogoje za prestrukturiranje ter z njimi zagotoviti podporo investicijam v ohranitev in razvoj naravnega kapitala ter v prilagoditev tehnološkim procesom in razvoju znanja. Prehod v zeleno in krožno gospodarstvo ponuja številne pozitivne učinke, npr. prihranke za nakup surovin in energentov, obvladovanje cenovnih nihanj in povečanje zanesljivosti preskrbe s surovinami ter nove potenciale pri razvoju novih izdelkov in storitev.

V finančni perspektivi EU 2014–2020 so za pozitivne učinke na razvoj zelenega gospodarstva predvidena sredstva v višini 750 milijonov evrov letno, zlasti za izvedbo razvojnih naložb v zdravo bivalno in delovno okolje ter industrijski razvoj.

3) Nova zelena delovna mesta

Za Slovenijo je povečanje stopnje zaposlenosti prebivalstva v starosti od 20 do 64 let ena od pomembnih prioritet. Obstajajo velike možnosti za odpiranje novih zelenih delovnih mest, še posebej na področjih, kot so trajnostne lokalno oskrbne in gozdno-lesne verige, recikliranje odpadkov, upravljanje z naravnimi viri, pridelava in predelava hrane in drugo. Sodelovanje resorjev in preplet politik na področju izobraževanja ter trga dela je pri tem bistvenega pomena.

Slovenija se uvršča v skupino držav EU, v katerih se je število revnih in socialno izključenih v zadnjih letih občutno povečalo. Programme za socialno vključenost je treba prioritarno zagotavljati v lokalnem okolju. Javna dela so primer takšnega učinkovitega programa aktivne politike zaposlovanja težje zaposljivih in dolgotrajno brezposelnih.

V okviru izvajanja evropske kohezijske politike 2014–2020 se za večjo socialno vključenost načrtuje: povezava podpore razvojnim in inovativnim zaposlitvenim projektom na lokalni ravni z ustvarjanjem novih zelenih delovnih mest in po potrebi ustrezno usposabljanje; spodbujanje razvoja socialnih podjetij tipa B (zaposlovanje ranljivih skupin na trgu dela) ter povezava z zelenimi delovnimi mesti; vključitev potrebnih znanj s področja razvoja zelenega gospodarstva in trajnostnega razvoja v programe usposabljanja, ki jih za osebe na trgu dela financira MDDSZ (po potrebi v sodelovanju z delodajalci in Zavodom RS za zaposlovanje ter Centrom za poklicno izobraževanje oblikuje posebne programe usposabljanja). Z vidika spodbujanja zaposlovanja in transnacionalne mobilnosti delovne sile bodo podprti tudi ukrepi za prilagajanje delovnih mest, uvajanje in promocijo oblik dela, ki so prilagojene družbenim in demografskim izzivom, tudi z ozelenitvijo delovnih mest z zmanjševanjem okoljskega vpliva ter povečano snovno in energetske učinkovitostjo.

Na podlagi analize stanja, potencialov in dobrih praks na področju zelenih delovnih mest v Sloveniji⁶ so kot potencialna področja za zelena delovna mesta v Sloveniji prepoznani: doseganje prehranske samooskrbe s poudarkom na ekološki pridelavi, kar bi v ekološkem kmetijstvu lahko prineslo 85.675 delovnih mest; vzpostavitev vrednostne verige lesa, kar bi skozi oživitev lesnopredelovalne industrije prineslo 50.000 delovnih mest; prehod na obnovljive vire energije, kar bi poleg dolgoročne energetske varnosti brez izčrpanja naravnih virov lahko zagotovilo 22.000 delovnih mest; ter področje ravnanja z odpadki, kjer je možnost za dodatnih 8.000 delovnih mest.

⁶ Vir: Slovenska fundacija za trajnostni razvoj Umanotera, 2014.

4) Zeleni izdelki in storitve

Za spodbujanje povpraševanja po zelenih izdelkih in storitvah sta z vidika neposredne vloge države možna dva ključna kratkoročna ukrepa: povečanje finančnih spodbud gospodinjstvom, podjetjem in javnemu sektorju za energetska sanacija stavb ter reforma sistema zelenega javnega naročanja.

Eno izmed najpomembnejših področij za povečanje energetske učinkovitosti oziroma doseganje podnebno-energetskih ciljev do leta 2020 je energetska sanacija stavb, saj ima potencial ustvarjanja sinergijskih okoljskih, gospodarskih in socialnih učinkov. Med slednjimi je najpomembnejši prav potencial zelenih delovnih mest v gradbeništvu in povezanih industrijah, ki proizvajajo gradbene elemente, opremo in materiale.

Spodbude, ki jih ponuja Ekosklad, so namenjene npr. naložbam v zunanje stavbno pohištvo (okna, balkonska vrata in fiksne zasteklitve), izolaciji fasade, izolaciji strehe, izolaciji tal, sistemom za prezračevanje z vračanjem toplote – rekuperacija, za toplotne črpalke, za kotle na lesno biomaso, kar spodbuja tako nakup bolj okoljsko sprejemljivih tehnologij kot tudi proizvodnjo le-teh.

V letu 2016 ministrstvo za okolje in prostor načrtuje do 80 % sredstev Podnebnega sklada nameniti ukrepom učinkovite rabe virov in obnovljivim virom energije, s čimer bi lahko dosegli 160 GWh prihrankov energije. Pričakovane koristi so tudi multiplikativni učinek na enoto naložbe: 500 neposrednih delovnih mest v malih in srednje velikih podjetjih v gradbeništvu ter 500 posrednih delovnih mest (proizvodnja vgrajenih materialov in pohištva; režija; lokalna samooskrba z energijo, s čimer bo zmanjšana energetska uvozna odvisnost; letni prihranek okrog 2 milijona evrov pri stroških za energijo v javnem sektorju; ter izboljšanje konkurenčnosti slovenske industrije zaradi zmanjšanja stroškov za energijo.

5) Zelena proračunska reforma

Sistem javnih dajatev je eden izmed pomembnih instrumentov ekonomske politike, ki lahko prispevajo k uresničevanju ciljev okoljske politike, predvsem prehoda v zeleno gospodarstvo, saj lahko spodbujajo uporabo in razvoj cenovno učinkovitejših načinov za zmanjšanje vplivov na okolje. Zelena proračunska reforma za Slovenijo pomeni odzivanje na krizo s trajnostno vizijo. Posamezne politike, instrumenti oz. ukrepi morajo biti oblikovani tako, da spodbujajo trajnostni razvoj in da obenem zasledujejo zastavljene javno finančne in gospodarsko konkurenčne cilje.

V Sloveniji so že danes javne dajatve, ki po mednarodni klasifikaciji sodijo v skupino okoljskih davkov, sorazmerno visoke. Po študiji OECD smo med državami, kjer je delež pobranih okoljskih davkov v bruto domačem proizvodu eden najvišjih, več kot 3 % bruto domačega proizvoda. Če pa opazujemo le obremenitev energije z okoljskimi dajatvami, je delež pobranih okoljskih dajatev na energijo v bruto domačem proizvodu najvišji med analiziranimi državami OECD. Zato običajno razumevanje zelene davčne reforme, po kateri se s prihodki od okoljskih davkov ustvari možnost za znižanje obremenitve stroškov dela, za Slovenijo ne pride v poštev. Hkrati se ugotavlja, da imajo nekatere spodbude na področju javnofinančnih dajatev in nekatere neposredne subvencije ter drugi javnofinančni instrumenti lahko tudi nasproten učinek od tega, za katerega si prizadevamo v okviru programa za prehod v zeleno gospodarstvo.

Vir: Environmental taxation: A Guide to Policy Makers, OECD, Paris, september 2011, str. 8

Naše aktivnosti morajo biti zato usmerjene v povečanje učinkovitosti okoljskih dajatev in drugih instrumentov javnofinančne politike, pri čemer je treba doseči ustrezno ravnotežje med različnimi cilji javnofinančne politike in povezovanje različnih instrumentov, da si ne bodo medsebojno nasprotujoči.

PAMETNA MESTA

Večina razvojnih izzivov današnje družbe je skoncentriranih v mestih, kjer živi tudi večji del ljudi. Kot odgovor nanje se razvijajo nove politike in koncepti upravljanja s ciljem trajnostnega razvoja mest, ker so mesta prepoznana kot tista, ki so tako gonilo gospodarskega in družbenega razvoja, kot tudi prostor priložnosti za bolj učinkovite in trajnostne načine bivanja. V prihodnosti bodo konkurenčna samo trajnostna in pametna mesta, ki bodo zagotavljala zdravo življenjsko okolje, učinkovite oblike bivanja in koncentrirala dejavnosti in storitve, ki prepoznavajo in odgovarjajo na nove potrebe družbe.

Za optimalen razvoj morajo mesta celovito upravljati z viri in vire ter naložbe tudi učinkovito usmerjati. Ob tem morajo iskati pametne in inovativne rešitve na področjih upravljanja trajnostne mobilnosti, energetske oskrbe in drugih. Razvoj v smeri pametnega mesta pomeni večjo kakovost bivanja, pa tudi večji interes in možnosti za naložbe in konkurenčnost.

6) Trajnostni urbani razvoj

Trajnostni urbani razvoj, ki podpira zeleno gospodarstvo, pomeni kakovostno in zdravo tako delovno kot bivalno okolje, ki je dobro vključeno v prometne tokove in ima učinkovito ter visoko dostopnost do storitev, prilagojenih potrebam sodobnega življenjskega utripa. Mesta so zaradi koncentracije ljudi in dejavnosti tudi priložnost za razvoj najbolj trajnostnih oblik bivanja. Seveda pa morajo razvijati celovite in pametne rešitve ter povezovati vsebine gospodarskega, socialnega in kulturnega razvoja. Z dobrim upravljanjem, usmerjenim v trajnostne oblike načrtovanja in zelene pametne rešitve, so lahko tako odlična priložnost za nove naložbe kot lokacija za podjetja, razvoj konkurenčnih prednosti in hkrati za visoko kakovost bivanja. Eden od bolj perečih problemov v slovenskih urbanih območjih je kakovost zraka, saj imajo vsa urbana središča v Sloveniji, razen Primorske, težave s čezmerno onesnaženostjo zraka. K visokemu ogljičnemu odtisu največ prispevajo promet in stavbe (vsak približno 40 odstotkov), zato je velik poudarek dan trajnostni gradnji stavb in trajnostni mobilnosti.

Za trajnostni urbani razvoj je Slovenija v finančni perspektivi 2014–2020 namenila 117 milijonov evrov s poudarkom na ukrepih celovite urbane prenove, ki naj bi pripomogli k dvigu kakovosti bivalnega okolja v mestnih občinah, nudili priložnosti za nove naložbe in s tem prispevali h konkurenčnosti mest.

Za Slovenijo je značilno veliko število majhnih naselij (skoraj 6.000), pri čemer ima kar 90 % vseh naselij manj kot 500 prebivalcev in le 7 mest šteje nad 20.000 prebivalcev, ki skupaj predstavljajo približno četrtno celotnega prebivalstva. Mesta in mestna naselja predstavljajo zaposlitvena središča, saj se večina delovnih mest nahaja v urbanih naseljih, v katerih dela 94 % vseh zaposlenih prebivalcev in kjer živi 70 % prebivalcev Slovenije z višjo ali visoko izobrazbo. Mestna območja so hitreje rastoča in zato doživljajo tudi večje pritiske na prostor. Od prvih popisov na slovenskih tleh pa do danes se je število prebivalcev povečalo za 27 %, prebivalstvo, ki živi v mestih in mestnih naseljih, pa kar za 60 %.⁶ Do leta 2020 je predvideno, da bo v Sloveniji v mestih živelo dobrih 70 % vseh prebivalcev.

⁷ Statistični urad RS: Nekaj zanimivih značilnosti za Slovenijo Mestna naselja v Republiki Sloveniji, 2003.

TRAJNOSTNA GRADNJA STAVB

Trajnostna gradnja predstavlja velik delež pri razvoju zelenega gospodarstva, saj vključuje vse od načrtovanja do gradnje vključno z uporabo virov in materialov, razvoj izdelkov in z njimi povezanih inovacij ter storitve in delovna mesta. S ciljem optimizacije stavbe prek njenega celotnega življenjskega cikla v smeri udobja uporabnikov, minimalizacije porabe energije in virov, zmanjševanja vplivov na okolje in v smeri izboljšanja celovite gospodarnosti, predstavlja trajnostna gradnja pomemben potencial za dvig kakovosti življenja in zdravja ljudi, zniževanje življenjskih stroškov ter dvig kapitalske vrednosti stavb. Kot taka predstavlja velik potencial za razvoj in trženje slovenskega znanja ter izdelkov z dodano vrednostjo in novih zelenih tehnologij. Predstavlja podporo razvoju in uporabi obnovljivih virov. Prav tako je tesno povezana z razvojem konceptov kroženja materialov in spreminjanja odpadkov v vir za nadaljnjo uporabo. Pri tem ima sanacija stavb izrazit večkratni učinek, ker gre za delovno intenzivna vlaganja ter pomembno domačo komponento. Naložbe v energetske učinkovitost stavb ob upoštevanju vseh tehničnih zahtev (npr. toplotno ugodje, kakovost zraka, vlažnost ...) predstavljajo enega od impulzov oživitve gradbeništva.

Sprejetje koncepta trajnostne gradnje stavb predstavlja temelj gradbeništva prihodnosti in nosilca razvoja zelenega gospodarstva. Poleg tega ima spodbujevalne učinke na stanje celotnega gospodarstva ter hkrati močan pozitiven vpliv na kakovost življenja prebivalstva. Stavbe v naših življenjih igrajo pomembno vlogo, saj v njih preživimo od 80 do 90 % našega časa in nam zagotavljajo bivanje, delo in preživljanje prostega časa. Evropske raziskave kažejo, da se z gradnjo in uporabo stavb porabi 42 % energije, proizvede 36 % izpustov toplogrednih plinov, porabi več kot 50 % pridobljenega materiala in 30 % vode ter ustvari več kot 35 % skupnih odpadkov. Znano je, da ima gradbeni sektor (projektiranje in tehnično svetovanje, gradbeništvo in izvajalski inženiring, razvoj in proizvodnja gradbenih materialov in opreme) izjemen potencial za uspešen gospodarski in socialni razvoj države, ki v razvitih državah predstavlja 6 do 8 % bruto domačega proizvoda in je v osnovi večinsko vezan na domači trg.

TRAJNOSTNA MOBILNOST

Strategija razvoja prometa v Republiki Sloveniji, ki jo je sprejela Vlada Republike Slovenije 29. julija 2015, daje poudarek razvoju železniške infrastrukture in železniškega prometa ter javnega potniškega prometa. To bo omogočilo izboljšanje prometnih povezav in zmanjšanje osebnih prevozov v korist povečanja peš poti, kolesarskega in javnega potniškega prometa. Za zmanjševanje emisij toplogrednih plinov in manjše emisije PM10 iz prometa v urbanih območjih in njihovem širšem zaledju so pomembni prioritetni ukrepi trajnostne mobilnosti. Ti zajemajo aktivnosti na nivoju občin in regij, omejevanje prometa v mestnih jedrih za osebni promet in dostave blaga, predvsem pa izobraževalno ozaveščevalne dejavnosti o trajnostni mobilnosti, ki so usmerjene na različne ciljne skupine – od vrtcev, osnovnih in srednjih šol, študentske populacije do odraslih voznikov avtomobilov in različne strokovne javnosti.

Pomemben vidik za doseganje energetske cilje, rabe obnovljivih virov energije in okoljskih ciljev je tudi elektrifikacija prometa. Ta hkrati predstavlja tudi potencial za gospodarski razvoj, saj v Sloveniji deluje eden od pomembnejših predstavnikov avtomobilske industrije ter številni dobavitelji avtomobilske industrije. S pomočjo električne energije lahko uspešno zmanjšamo odvisnost prometa od nafte.

Nova delovna mesta z visoko dodano vrednostjo bo ustvarjala tudi zelena, trajnostna transportna logistika s svojimi pozitivnimi učinki na kakovost življenja, varnost prometa in obremenjevanje okolja. Za uresničevanje teh strategij sta potrebna ustrezna prometna infrastruktura in nove tehnologije prevozov, sloneče na intermodalnih tehnoloških rešitvah.

Za pospešeno uvajanje elektromobilnosti v okviru Programa za izvajanje kohezijske politike za obdobje 2014–2020 je namenjenih 2 milijona evrov za podporo postavitvi javne infrastrukture za alternativna goriva in pametnih polnilnih postaj.

7) Zeleno javno naročanje

Javna uprava bo s svojim pozitivnim zgledom, ki ga prinaša nova politika zelenega javnega naročanja, pri drugih deležnikih sistematično spodbudila uvajanje ali pospešeno izvajanje ukrepov za prehod v nizkoogljično družbo, učinkovito rabo naravnih virov in drugih zelenih politik. Izdatki javnih organov v Evropi znašajo več kot 2 milijardi evrov letno ali 19 % bruto domačega proizvoda EU. Za javni sektor to pomeni priložnost in obveznost, da to kupno moč uporablja smotrno. Z zelenimi javnimi naročili je mogoče zmanjšati neposredni vpliv javnih dejavnosti na okolje, hkrati pa vplivati na trg, da bo zagotavljal okolju prijaznejše izdelke, storitve in gradnje. Prednosti zelenih javnih naročil so lahko: doseganje posebnih okoljskih ciljev, kot so zmanjšanje emisij CO₂, energetska učinkovitost in ohranjanje naravnih virov; prihranek stroškov; povečanje zaupanja državljanov, podjetij in civilne družbe v javno upravo; spodbujanje inovacij in podpiranje razvoja konkurenčnih, okolju prijaznih izdelkov in storitev ter širitev trga zanje; ustvarjanje bolj zdravih delovnih pogojev za delavce in povečanje zmogljivosti javnih organizacij v prihodnosti za soočanje z izzivi, povezanimi z okoljem in viri.

Iz statističnih podatkov o javnih naročilih v Sloveniji, ki se zajemajo neposredno iz objav na portalu javnih naročil, izhaja, da so naročniki v letu 2013 okoljska merila upoštevali pri oddaji 1.066 naročil oziroma 1.910 sklopov v vrednosti 429.984.418 evrov (brez DDV), kar glede na število vseh javnih naročil predstavlja 18,71 %. Pri tem glede na opredelitev predmeta naročanja in Enotni besednjak javnih naročil za vsa ta naročila Uredba o ZeJN ne določa okoljskih meril. V 750 sklopih v skupni vrednosti 211.912.739 evrov (brez DDV) so tako naročniki okoljski vidik upoštevali prostovoljno.

Potenciali so še veliki: mesto Dunaj je v obdobju 2004–2007 s svojim programom EcoBuy prihranilo 44,4 milijona evrov in za več kot 100.000 ton zmanjšalo emisije CO₂. Prihranki izhajajo na primer iz zmanjšanja porabe čistil in vgradnje energetske učinkovitih stavbnih elementov. Za izračun prihrankov se uporablja pristop izračunavanja stroškov življenjskega ciklusa.

8) Usposabljanje za zeleno gospodarstvo

Mladim in odraslim je treba zagotoviti pogoje za pridobivanje znanj, spretnosti in kompetenc, ki so potrebne za prehod v zeleno gospodarstvo in v podporo zelenim delovnim mestom. Navedena znanja je treba vgraditi v koncept vseživljenjskega izobraževanja. V sodelovanju z resornimi ministrstvi in institucijami znanja ter kompetenčnimi centri bodo pripravljene prenovljene izobraževalne programe, s poudarkom na osvajanju veščin, ne le znanja.

Ustrezna znanja in kompetence so pomembni za življenje posameznika v skladu s cilji zelenega gospodarstva, saj vplivajo na vzorce potrošnje in proizvodnje za okoljsko trajnost oziroma vplivajo na življenjski slog posameznika in širše družbene skupnosti. Ne le mladini, posebno pozornost je treba nameniti tudi delovno aktivnemu prebivalstvu. Spremenjene družbene okoliščine in izzivi prehoda v zeleno gospodarstvo zahtevajo številne spremembe tudi v načinu izvajanja vzgojno-izobraževalne dejavnosti. Te bodo med drugim vključevale ozelenitev izobraževalne infrastrukture z zmanjševanjem okoljskega vpliva ter povečano snovno in energetske učinkovitost ter vpeljavo trajnostnega načina življenja in delovanja vzgojno-izobraževalnih ustanov.

Pomembno je razvijati nova znanja in kompetence glede na potrebe gospodarstva. Med njimi je tudi kompetenca za trajnostni razvoj, ki upošteva koncept trajnostnega razvoja z vidika gospodarnega ravnanja z viri.

9) Zelene prakse v kmetijstvu

Eden ključnih premikov v politiki kmetijstva in razvoja podeželja preko Skupne kmetijske politike EU je upoštevanje in zmanjševanje negativnega okoljskega vpliva teh politik preko ozelenitve neposrednih plačil in predvsem močne okoljske komponente politike razvoja podeželja. Poleg kmetijsko-okoljsko-podnebnih plačil in ekološkega kmetovanja je ustvarjanje novih zelenih delovnih mest bistvo ukrepanja. Podnebne spremembe, skrb za okolje in inovacije so neločljivi elementi vseh ukrepov PRP 2014–2020. Potenciali zelenega razvoja v sektorju pridelave hrane, celovitega razvoja podeželja in gozdarstva so v ustvarjanju lokalne trajnostne oskrbe in kratkih oskrbnih verig.

Kot primer zelenih praks v kmetijstvu bi lahko navedli vedno večji poudarek v okviru javnega naročanja hrane in živil lokalne pridelave. Obstajajo primeri dobrih praks glede podpore izvajalcem javnih naročil in povezovanjem le-teh s ponudniki. Z regijskimi konferencami za razvoj kratkih oskrbnih verig in lokalni samooskrbi, objavo priporočil za javno naročanje hrane in živil ter ostalimi aktivnostmi se je že pripomoglo k napredku na področju boljšega in učinkovitejšega uveljavljanja možnosti, ki jih omogoča zakon o javnem naročanju. Delež lokalne hrane in živil v celotni količini nabavljene hrane v javnih zavodih se je po zadnjih podatkih povečal s 30,1 na 38,7 %.

10) Podporne e-aktivnosti

Za potrebe učinkovitega odločanja ter upravljanja s prostorom in okoljem ter zagotavljanja zelene rasti je treba vzpostaviti sodobno podatkovno infrastrukturo, preko katere bodo na standardiziran način hitro in enostavno dostopni kakovostni podatki o prostoru in okolju ter storitve, povezane z njimi. Za izvajanje analiz in obdelavo podatkov v različnih procesih je treba vzpostaviti sodoben geografski informacijski sistem na ravni države.

Vir: Evropska Komisija - Skupno raziskovalno središče /www.jrc.ec.europa.eu/

e-Prostor

S Programom projektov e-Prostor bodo imeli uporabniki na enem mestu zbrane, enostavno dostopne in razumljive ter povezane in standardizirane najpomembnejše informacije o stanju prostora in vzpostavljeno enotno informacijsko infrastrukturo za prostorske informacije. Zagotovljen bo dostop do zbirk prostorskih podatkov, kar bo spodbujalo gospodarsko rast in izboljšalo kakovost obstoječih zbirk podatkov, predvsem njihove lokacijske umeščenosti.

e-Vode

Projekt e-Vode vključuje vzpostavitev in nadgradnjo ključnih evidenc s področja upravljanja z vodami na Agenciji RS za okolje. Vsem uporabnikom bo omogočen brezplačen dostop do informacij s področja upravljanja z vodami na enem mestu preko spletne vstopne točke na svetovnem medmrežju. Brezplačno bodo na razpolago tudi podatki, ki do sedaj niso bili dostopni širši javnosti, in bodo uporabni za izdelavo hidrološko hidravličnih študij, načrtovanje ukrepov za povečevanje poplavne varnosti, spremljanje sprememb v okolju, prostorsko načrtovanje, energetiko, arheologijo, kmetijstvo, gozdarstvo, obrambo ipd.

e-Okolje

Projekt e-Okolje vključuje vzpostavitev in nadgradnjo ključnih evidenc s področja okolja in narave na Agenciji RS za okolje in omogoča dostop uporabnikom do teh informacij na enem mestu preko spletne vstopne točke na svetovnem medmrežju. Omogoča izdelovanje okoljskih analiz, analiz primernosti za posege v prostor, »hotspot« analiz za določanje kritičnih točk z vidika okolja. Ti podatki in analize bodo podlaga za odločanje politik, spodbujanje inovacij in investicij tudi za zeleno gospodarstvo.

Infrastruktura za prostorske informacije bo uporabnikom nudila enostaven dostop do kakovostnih in medsebojno povezanih podatkov o prostoru in okolju ter omrežnih storitev, kot je zasnovana v programu projektov e-prostor, e-okolje in e-vode, je ključen predpogoj za inovativno start-up podjetništvo. To bo zagotavljalo izdelke z visoko dodano vrednostjo ter bo služilo kot podlaga za sprejemanje odločitev v procesu prehoda v zeleno gospodarstvo.

Skupna infrastruktura za prostorske informacije

PROSTORSKI IN NEPREMIČNINSKI PODATKI

• PODATKI O OKOLJU

• PODATKI O VODAH

Upravljanje s prostorom
in nepremičninami

Varstvo
okolja

Upravljanje
z vodami

Ohranjanje
narave

Kakovostni podatki o prostoru, nepremičninah, okolju in vodah so osnova za prehod v zeleno gospodarstvo.

Koraki naprej

Vlada Republike Slovenije je s sprejemom Okvirnega programa za prehod v zeleno gospodarstvo z aktivnostmi resorjev za leti 2015 in 2016 postavila dolgoročno razvojno vizijo, usmeritev in strategijo ter začela izvajati prve sistematične korake za povezovanje sektorskih politik in ukrepov. Da bo zastavljena vizija uresničena, je potrebna koordinirana aktivnost vseh relevantnih deležnikov. OPZG namreč predstavlja vsebinski in upravljavski okvir. Podpira številne aktivnosti, ki prispevajo k zeleni rasti OPZG, in hkrati povezuje deležnike s ciljem, da Slovenija postane globalno konkurenčno gospodarstvo, da postane prostor idej in inovativnih rešitev, v katerem bomo vsi bolje živeli, ter da postane privlačno in varno okolje, kjer bosta v trajnem sožitju živila in imela možnost tako človek kot tudi naravno okolje. Raznolikost slovenskega naravnega okolja in ruralno-urbanega prostora, odprtost glede na geostrateški položaj in evropske prometne koridorje, predvsem pa velik potencial na področju strokovnega znanja ter eko-inovacij so prava poglavja za novo, zeleno zgodbo o uspehu Slovenije. V tej zgodbi ni glavnih in stranskih vlog, pač pa je teža enako porazdeljena z odgovornostjo na vse deležnike v tem zahtevnem, pa vendar logičnem in perspektivnem procesu. Naloga Vlade Republike Slovenije in njenih resorjev, ki nam je vsem v velik izziv, je v povezovanju vsebin, ljudi, politik, gospodarstva in znanja. To povezovanje ni in ne more biti (več) samo sebi namen, ampak želimo z njim sistemsko in strateško vzpostaviti ključna stičišča na vseh ravneh družbe in v vseh smereh delovanja. Verjamemo, da nam bo uspelo, saj smo pripravljeni in povezani za rast.

POVEZANI ZA RAST

zeleni · pametni · učinkoviti

Publikacija Povezani za rast je pripravljena na podlagi besedila Okvirnega programa za prehod v zeleno gospodarstvo, ki ga je sprejela Vlada RS 29. 10. 2015 kot okvir za vzpostavitev procesa in sodelovanje deležnikov za prehod v zeleno gospodarstvo. Pripravo je koordiniralo Ministrstvo za okolje in prostor v sodelovanju z Ministrstvom za gospodarski razvoj in tehnologijo, Ministrstvom za javno upravo, Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šolstvo, Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvom za finance, Ministrstvom za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano, Ministrstvom za infrastrukturo, Službo Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko in Uradom Vlade Republike Slovenije za komuniciranje.

Več o Okvirnem programu in sodelujočih na: www.mop.gov.si/podrocja/prehod-v-zeleno-gospodarstvo in www.vlada.si/zeleno.

Vodja projekta

mag. Tanja Bogataj, Ministrstvo za okolje in prostor

Uredniška skupina Ministrstva za okolje in prostor

mag. Janja Kreitmayer McKenzie, Klavdija Merc, Tatjana Orhini Valjavec

Priredba teksta na podlagi gradiva Okvirni program za prehod v zeleno gospodarstvo in lektura

Kali d.o.o

Izdajatelj in založnik

Ministrstvo za okolje in prostor,
Dunajska cesta 48, 1000 Ljubljana, Slovenija
www.mop.gov.si

Oblikovanje: Ambrosia d.o.o.

Tisk: Partner Graf d.o.o.

Naklada: 500 izvodov

Leto izdaje: 2016

Publikacija v pdf obliki se nahaja na:

www.mop.gov.si/podrocja/prehod-v-zeleno-gospodarstvo in www.vlada.si/zeleno.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

338:502.131.1(497.4)

BOGATAJ, Tanja, 1976-

Povezani za rast : zeleni, pametni, učinkoviti / [vodja projekta Tanja Bogataj]. -

Ljubljana : Ministrstvo za okolje in prostor, 2016

ISBN 978-961-6392-68-6

283211776

REPUBLIKA SLOVENIJA
VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

KROŽNO GOSPODARSTVO SLOVENIJE
CIRCULAR ECONOMY OF SLOVENIA

